

Cătălin Stănciulescu

**PROBLEME DE ARGUMENTARE
ȘI RETORICĂ DELIBERATIVĂ PUBLICĂ.
O ABORDARE PRAGMATISTĂ**

**EDITURA UNIVERSITARIA
Craiova, 2013**

Referenți științifici:

Prof.univ.dr. Gheorghe Clitan

Prof.univ.dr. Ionel Bușe

Copyright © 2013 Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

STĂNCIULESCU, CĂTĂLIN

**Probleme de argumentare și retorică deliberativă
publică : o abordare pragmatistă / Cătălin Stănciulescu. -**

Craiova : Universitaria, 2013

Bibliogr.

ISBN 978-606-14-0669-2

808.5

Apărut: 2013

TIPOGRAFIA UNIVERSITĂȚII DIN CRAIOVA

Str. Brestei, nr. 156A, Craiova, Dolj, România

Tel.: +40 251 598054

Tipărit în România

Prefață

Volumul de față reunește lucrări ce acoperă teme și probleme filosofice în teoria argumentării, logica informală și retorică, probleme centrale pentru o perspectivă pragmatistă asupra relevanței în retorica lingvistică și vizuală a discursului juridic, politic și public. Lucrările valorifică explicit sau implicit câteva particularități ale abordării pragmatiste a naturii limbajului, cum ar fi (i) înțelegerea holistă sau inferențialistă a naturii aserțiunilor, înțelegere prezentă în afirmația lui Richard Rorty potrivit căreia opiniile sau „credințele au conținut numai în virtutea relațiilor inferențiale cu alte credințe” (Rorty, 1998, p. 159) sau opinii; (ii) înțelegerea deflaționistă a naturii necesității (și, corespunzător, respingerea înțelegerii acesteia ca o chestiune obiectivă, de fapt (Brandom, 1983, p. 7; Medina, 2002, p. 156), și astfel considerarea folosirii obișnuite a locuțiunilor modale ale necesității ca pe o chestiune de practică socială. Ca implicații ale acestor particularități în teoria argumentării, logica informală și retorică în acest volum se regăsesc: (i) analiza argumentativă a diferitelor tipuri de propoziții (spre exemplu, propoziții care exprimă definiții, în special definiții „reale”, judecări de valoare, așa-numitele „propoziții-cadru”, în general propoziții cu un statut epistemologic privilegiat) considerate în mod tradițional ca având semnificație sau conținut oarecum într-un sens epistemologic atomist, care exclude relația cu alte propoziții; (ii) analiza argumentativă și retorică în termeni ai ceea ce contribuie, în diferite tipuri de discurs, la interpretarea așa-numiților condiționali anulabili (*defeasible conditionals*) ca implicații materiale, și astfel, în multe cazuri, la formularea sau interpretarea eronată a unor tipuri de inferențe. Cu excepția celei de-a doua, a treia și a patra lucrare, în care înțelegerea inferențialistă a specificului aserțiunilor este doar implicit valorizată – în măsura în care strategiile retorice bazate pe folosirea presupozitională a unor opinii și credințe care fac parte din ceea ce Douglas Walton și Fabrizio Macagno numesc „cunoaștere comună” sunt evaluate din punct de vedere al rolului inferențial al unor astfel de opinii și credințe în cadrul unor modele comune de argumentare anulabile și prezumtive -, în toate celelalte capitole ea este valorizată explicit.

Prima lucrare - „Semantică inferențialistă, raționare practică și relevanță interpretativă în discursul juridic, politic și public” valorifică definiția inferențialistă a aserțiunilor (împreună cu unul dintre corolariile sale, principiul interpretativ al carității, potrivit căruia – în una dintre formulările sale - atribuirea unei opinii sau credințe unui interlocutor presupune

întotdeauna atribuirea unui loc în cadrul unui sistem de relații inferențiale) în cadrul unor discuții referitoare la probleme teoretice actuale ale teoriei argumentării și logicii informale, probleme legate de reconstrucția, interpretarea și evaluarea (în special din punct de vedere al unei noțiuni coerentiste de relevanță) a argumentelor formulate în limbaj natural - argumente de tipul celor care pot fi întâlnite în limbajul juridic, politic și public -, problema premiselor implicite, problema posibilității argumentelor vizuale și critica deductivismului ca strategie interpretativă. Lucrarea tratează, de asemenea, problema aplicabilității noțiunii de relevanță în discursul juridic și în argumentarea vizuală, și, deci implicit, problema modelării relevanței în aceste domenii, a doua lucrare având ca scop tratarea explicită a modelării relevanței în discursul juridic.

Lucrările a șasea, a șaptea și a opta, deși valorifică explicit definiția holistă a aserțiunilor, o fac în moduri și scopuri diferite. Ca și lucrarea a patra, lucrarea a cincea și a șasea tratează problema disensiunii în retorica și argumentarea deliberativă publică. Lucrarea a cincea - „Inferențialism și disensiune în argumentarea și retorica deliberativă publică” - oferă o alternativă consensualistă la abordarea tradițională, bazată pe o înțelegere epistemologică atomistă a unor clase speciale de enunțuri, cum este, spre exemplu, cea a „propozițiilor-cadru” (*framework propositions*), a cazurilor așa-numite, în retorică și logica informală - Fogelin (1985), Adams (2005), Lugg (1986), Davson-Galle (1992), Feldman (2005), Friemann (2005), Turner și Wright (2005) - de „dezacord profund”. Lucrarea a șasea - „Holism, disensiune și negociere în argumentarea și retorica politică” oferă o alternativă, de asemenea consensualistă, însă la abordarea standard disensualistă a specificului argumentării și retoricii deliberative publice, formulată de regulă în termeni ai unei ontologii incompatibiliste a valorilor (M. Stocker, J. Raz, Charles Larmore și, în special, Christian Kock (Kock, 2003; 2006; 2007; 2009a; 2009b)). Iar lucrarea a șaptea este o interpretare inferențialistă a noțiunii analitice și evaluative de „limbă de lemn”, consacrată în studiile de retorică de Françoise Thom (Thom, 1987), și readusă recent în discuție de Roger Scruton (Scruton, 2006).

Acknowledgment: Această lucrare a fost finanțată din contractul POSDRU/89/1.5/S/61968, proiect strategic ID 61968 (2009), cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 - 2013.

Semantică inferențialistă, raționare practică și relevanță interpretativă în discursul juridic, politic și public¹

Introducere

În mod tipic, argumentele folosite în discursul public, juridic, textual sau vizual, nu sunt formulate explicit, iar structura și tipul lor sunt adesea dificil de determinat. O problemă centrală în logica informală și teoria argumentării este cum pot fi reconstruite astfel de argumente formulate în limbajul natural - ca opuse celor artificiale, cu caracter teoretic.

În particular, aceasta este problema cum pot fi identificate motivele pe care un argumentator le folosește în sprijinul unui afirmații². Johnson³ a formulat problema reconstrucției argumentelor și a premiselor implicite, în ceea ce are mai specific, astfel:

---

¹ Lucrarea de față a fost publicată cu titlul „Relevance, holism and practical reasoning” în revista *Analele Universității din Craiova. Seria Filosofie*, nr. 25/2010.

² Godden, 2003, p. 2.

³ Johnson, 2000.

Care argument ar trebui reconstruit – al vorbitorului, cel mai puternic posibil (dat fiind ceea ce este afirmat explicit), sau altceva? Ar trebui ca argumentul să fie astfel reconstruit încât premisele să implice logic concluzia, astfel încât să ofere un suport puternic, să fie doar relevante, sau altfel? Ar trebui ca premisele implicite adăugate să fie (probabil) crezute de argumentator, cunoscute de argumentator, ceea ce argumentatorul se așteaptă (probabil) ca interlocutorul să creadă, sau altceva?⁴

Atunci când argumentul este atribuit vorbitorului sau autorului, principala problemă este, potrivit lui Johnson,

Cum putem justifica, atunci când reconstruim un argument, adăugarea de elemente care nu au fost asertate de argumentator?⁵

În ceea ce urmează, voi încerca să argumentez că o consecință a principiului holist și pragmatist al carității este aceea că ceea ce poate justifica reconstrucția unui argument astfel să includă elemente care nu au fost explicit formulate de vorbitor nu este esențial diferit de ceea ce justifică atribuirea de credințe (dorințe, scopuri și intenții) unui utilizator de limbaj în general, adică de încercarea de a înțelege ceea ce argumentatorul vrea să spună, prin identificarea motivelor care, date fiind informațiile din context, sprijină ceea ce vorbitorul a spus, și poate fi atribuit acestuia. Aceasta înseamnă a vedea practica comunicării și argumentării așa cum este descrisă de Goodwin:

[i]nstituțiile argumentative de la convențiile politeții obișnuite la activitățile riguroase, bine articulate (dacă

---

⁴ Johnson, 2000, p. 133.

⁵ Johnson, 2000, p. 133.

există), centrate pe realizarea unor scopuri sunt produse ale activității umane. Ele au fost create pentru a ne ajuta să ne realizăm scopurile. Este necesar să le investigăm pentru a ști de ce au fost create, pentru a stabili (nu presupune) consecințele lor reale, intenționate și neintenționate, și a le reproiecta dacă este necesar pentru a obține ceea ce vrem să obținem.⁶

Iar interpretarea a ceea ce un utilizator de limbaj ca ținând seama că, așa cum sugerează Rorty, urmându-l pe Davidson, cele mai multe dintre credințele acestuia trebuie să fie

adevărate, pentru că a atribui unei persoane credințe în cea mai mare parte false înseamnă a nu înțelege ceea ce spune acea persoană.⁷

Pentru Goodwin, practica schimbului argumentativ este parte a comportamentului general uman bazat pe urmărirea realizării de scopuri de către indivizi, iar analiza și reconstrucția argumentelor este subordonată scopurilor interlocutorului.

Potrivit acestei abordări, într-un schimb conversațional fiecare parte încearcă să-și realizeze scopurile și interpretează afirmațiile celeilalte părți în raport cu scopurile pe care i le poate atribui în context. În mod tipic, în cadrul conversațiilor obișnuite, opiniile și scopurile sunt mai curând implicite decât explicite.

Prin urmare, interpretarea reciprocă presupune în mod esențial atribuirea reciprocă de opinii sau credințe. Potrivit abordării holiste a naturii interpretării, bazată pe principiul carității, a atribui o credință unui vorbitor înseamnă a-i atribui

---

⁶ Goodwin, 2007, p. 86

⁷ Rorty, 2000, p. 16.

multe alte credințe care se află în anumite relații inferențiale cu acea credință. Astfel, atribuirea de credințe nu este în mod esențial diferită de atribuirea de motive și astfel de atribuirea de argumente sau inferențe.

Inferențialism și „politica atribuirii de presupoziii”

Dar cum ar trebui să fie un argument atribuit? Ennis identifică cinci posibilități:

- (i) „argumentul este exact concluzia și motivul sau motivele formulate de autor, și nimic mai mult”.
- (ii) argumentul este ceea ce se obține prin „adăugarea celei mai simple propoziții care face din argument un argument deductiv valid”.
- (iii) „argumentul este ceea ce autorul a spus, plus presupoziii neformulate explicit pe care autorul le-a crezut și folosit atunci când a formulat argumentul”
- (iv) „argumentul constă în ceea ce autorul a spus sau a folosit plus presupozitiile de care este nevoie pentru a face argumentul cel mai bun posibil, în condițiile date”
- (v) „alegerea uneia dintre cele patru variante de mai sus ar trebui să depindă de scopul evaluatorului, care poate varia în funcție de context”.⁸

Dintre opțiunile enumerate de Ennis, varianta (iii) este cea mai corectă cu scopul și natura interpretării specificate mai sus. Este, de asemenea, coerentă cu scopul schimbului argumentativ, așa cum îl descrie Godden, adică, de a convinge, mai

---

⁸ Ennis, 2001, p. 99.

curând decât de a demonstra că o afirmație este adevărată. Aceasta înseamnă a accepta definiția lui Kahane a argumentului:

Vom numi argument orice folosire a limbajului sau imaginilor cu scopul de a convinge⁹,

mai curând decât o altă definiție.

Înțelegerea unui argument ca „ceea ce autorul a spus (sau a sugerat sau a arătat) plus presupuzițiile neformulate pe care autorul le-a crezut sau folosit” este parte a ceea ce Ennis numește „politica atribuirii de presupuziții”. O astfel de politică sau strategie constă în

adăugarea de presupuziții pentru care noi avem bune motive să credem că argumentatorul le-a crezut sau folosit (fiind conștient sau nu că le-a folosit), pe care le numesc «presupuziții folosite»¹⁰.

Scopul unei astfel de abordări este, în cuvintele lui Ennis,

de a evalua argumentatorul sau prezentarea argumentatorului (argumentul pe care argumentatorul îl avea în minte), sau ambele.¹¹

În realizarea acestui scop,

[n]oi suntem caritabili numai până în punctul în care suplimentăm argumentul cu ceea ce avem bune motive să credem că argumentatorul a crezut sau folosit atunci când a formulat argumentul. Nu încercăm să îmbunătățim ceea ce credem că argumentatorul a avut de oferit. A face asta

---

⁹ Kahane, 1971, p. 1.

¹⁰ Ennis, 2001, p. 115.

¹¹ Ennis, 2001, p. 115.

înseamnă a fi prea caritabili, dat fiind scopul de a evalua argumentatorul sau prezentarea.¹²

A suplimenta un argument „cu ceea ce avem bune motive să credem că argumentatorul a crezut sau folosit în formularea argumentului său” înseamnă a atribui argumentatorului credințe, multe dintre ele corecte, în sensul inferențialist al termenului, cu ceea ce știm deja că autorul a crezut sau a folosit, adică a aplica principiul carității.

Principiul carității și deductivismul ca strategie interpretativă

Principiul carității a fost în mod tipic folosit în teoria argumentării în cadrul a ceea ce Godden¹³ numește deductivism ca strategie interpretativă. În logica informală, el este folosit cu scopul dezambiguizării termenilor și propozițiilor și, oarecum indirect, cu scopul tratării problemei atribuirii de presupoziii¹⁴, a problemei premiselor implicite¹⁵ și a problemei referitoare la standardul de evidență pe care un argument atribuit unui argumentator ar trebui să îl aibă.

Govier¹⁶ discută pe larg folosirea principiului în filosofia limbajului și posibilitatea ca el să fie aplicat în analiza argumentativă. Govier enumeră șase etape ale analizei

---

¹² Ennis, 2001, p. 115.

¹³ Godden, 2003.

¹⁴ Ennis, 2001.

¹⁵ Johnson, 1981; Govier, 1987.

¹⁶ Govier, 1987.